

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1899

Ny följd ✧ II årg.

Häft. 1

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET,
FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

- L. D—N: Kvinnans århundrade. Reflexioner vid sekelslutet.
SELMA LAGERLÖF: Bröderna.
NILS ERDMANN: Paul Lange och Thora Parsberg. Några synpunkter.
KLARA JOHANSON: Två visor om saknaden.
ELISABETH CARLSON: Elisabeth Keyser †.
Litteratur: K. J.: Reseboken af Per Hallström. — Fridolins visor af Erik Axel Karlfeldt.
Föreningsmeddelanden.

SVECIA

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.
Kvinliga agenter och inspektörer antagas.

Kontor: Reageringsgatan 3.

SVECIA

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.

Specialité: **Damutstyrslar,**
hvilka förfärdigas å egen Syteller och levereras fullt färdiga, märkta
och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG,
Stureplan.

Läderplastik.

Alla slags verktyg för läderplastik säljas billigast hos
PER FROM, Stockholm,
26 Mästersamuelsgatan 26.

OBS! Saxar och knifvar slipas.

Å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjukkas.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Stor Realisation!

För att hvarje säsong kunna erbjuda nytt lager, realiseras under januari månad hela vårt stora lager af:

Pariser-, Londoner- o. Berliner-Modeller

i alla nya façons och storlekar, från enklaste till mest eleganta.

Skinnkragar och Cåpes, äkta, i alla längder,
allt till otroligt låga priser.

Kappmagasinet IDUNA,

12 Kungsträdgårdsgatan 12 (Herr Holmbloms f. d. lokal).

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Hemtrefnad.

Praktisk tidning för kvinnan.

Redigerad af

Nanna Wallensteen.

Tidningen utkommer hvarje Lördag
med undantag af tiden från
16 Juni—31 Augusti.

Pris för helår endast 1: 20.

Prenumeration sker endast å posten.

Redaktionsbyrå: **Hornsgatan 32.**
STOCKHOLM.

Allm. Telefon: Maria 404.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48
STOCKHOLM.
(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i Siden och Ylle,
Bomullsvoror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett
storartadt urval af färdiggjorda

*Promenad- och Sällskapsklädningar,
Bluslif och Kjolar,
Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*
Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Profver på begäran
kostnadsfritt.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE

OCH

FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

1899

STOCKHOLM

AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI

1899

Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Y. R. A. S.

Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Y. R. A. S.

Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Y. R. A. S. Y. R. A. S. Y. R. A. S.

Kvinnans århundrade.

Reflexioner vid sekelslutet.

Det århundrade, som berömmar sig af att ha upptäckt kvinnan, lutar mot sitt slut. Ännu några korta månader och vi äro inne på det nya sekel, som skall göra andra lika genialiska upptäckter, kanske den att kvinnan, när allt kommer omkring, var med från människosläktets barndom och att hennes identitet ej kan bortresonneras ur historien och kulturen, så länge species homo existerar på denna åt föränderligheten och förgängelsen hemfallna jord.

Egentligen förefaller det som en blodig ironi att kalla det 19:de århundradet kvinnans. Hon har dragits fram ur »det stora okända», det är santt, hon har ställts på en piedestal och det har bränts rökoffer till hennes ära, hon har förklarats ha en själ, t. o. m. förnuft, ja ibland intelligens; hvad sedan? Ännu den dag som i dag är tvista de lärda om innebörden af kvinnans väsen, ännu är den ställning hon intar till samhället och utvecklingen långt ifrån klar, ännu anses hon i viss mån som en inkräktare, hvilken väl tolereras i humanitetens namn, men som samhället, liksom drivet af en slags själfbevaringsdrift, med all gewalt måste hålla stängen. Och ändå skulle 1800-talet vara kvinnans tidevarf?

Låt oss emellertid gå in på att ha blifvit »upptäckta», låt oss tänka oss att vi ha det nu tilländalupna seklet att tacka för att vi äro till, med desto större rätt kunna vi då till detta ställa den frågan: »Hur har du tillgodogjort dig din upptäckt?» Och frågan tar formen af en uppgörelse, en sådan af fruktansvärdt allvar, där bokslutets vinst och förlust räknas i människovärden och där balanskontot inbegriper våra djupaste liffsintressen.

* * *

Hvad har det således gifvit oss detta vårt århundrade? Det svarar: »Jag har uppväckt er till tänkande, reflekterande, kännande värder, jag har gjort er medvetna om hvad som är er rätt och er

plikt, jag har lärt er hvad ni böra fordra, hvad ni sakna, hvad ni vilja. Finnes det en period i människosläktets historia, som kan uppvisa en härligare, skönare vinst för er kvinnor?»

Med tacksamhet erkänna vi sanningen af seklets vitnesbörd. Det att *vi upptäckt oss själftva* länder den tid, som gått, till ovansklig ära och utplånar tusenfaldt dess många missgrepp och missträkningar. Hvad mer om vi dyrt köpt monopolet till denna upptäckt med förlusten af den omedvetnas ro och den oreflekterandes stilla lycka? Vi ha lärt oss att skatta vårt nyvunna lif, äfven då det brakt oss plåga, högre än det tillstånd, som varit kvinnans före den stora upptäckten, ett tillstånd, som af somliga prisas som lycksalighetens, men dit ingen nutidsmänniska, hur tungt hon än tryckes af tillvarons börda, längtar tillbaka. Vi ha lärt oss lefva, och däri ligger ju en vinning.

Men om således kvinnans medansvarighet i århundradets stora slutuppgörelse är ett erkänt faktum, så är det först genom att granska blad för blad, kolumn efter kolumn i den hufvudbok, som bär orden *historien* och *människolifvet* i guldskrift inristade på pärnarna, som man kan döma om slutresultatet. Och värtaliga siffror möta oss på hvarje sida, hvarje konto utmärker ett nytt, viktigt skede på kvinnans utvecklingsväg. Det finnes ej ett land i den civiliserade världen, som ej här är medintressent. Kvinnorörelsen är om någon en internationell skapelse. Den är en brand, som gått renande, luttrande fram öfver länderna utan att hejdas af några gränser, ehuru den för visso flammade med mer och mindre intensiv låga allt efter som brännmaterialet den mött på sin väg varit lättantändligt och väl förberedt.

Hvar började först den tändande gnistan, och hvem väckte den till lif? De anglosachsiska folken berömma sig af att ha skapat den moderna kvinnorörelsen, och en Spencer, en Stuart Mill nämnas som de impulsgifvande andarna, liksom det alltid varit tankens, icke handlingens män, som satt de stora kulturböljorna i gång. Men hvarje land har haft sina heroer inom tankens värld, som gått i elden för tron på kvinnans rättvisa sak, och alltid har tidens ädlaste andar räknats bland dem. Så såg Geijer hos oss med snillets fjärrblick hän mot den tid, då enligt historiens gång kulturen skulle räkna med andra värden än styrkans och traditionens, och så blef vårt lands största tänkare en förkämpe för kvinnosaken, långt innan det så illa anskrifna ordet vunnit burskap i svenska språket.

I stort sedt har det dock varit kvinnorna själfva, som då det gällt handling tagit sin egen sak i sin hand. Och med stolthet kan hvarje land visa hän på sin kvinnoemancipations pionierer, på namn som för alla tider skola stå inristade på kulturhistoriens blad. Hvilken lysande rad har ej Amerika att uppvisa, från Lucretia Mott, den modiga banbryterskan, som vid Seneca Falls, platsen för det första kvinnomötet, öppnade det korståg, som Stuart Mill predikat; och Harriet Beecher-Stowe, hvars svaga kvinnohand utslungat den brandfackla som tände den strid, som slutade med negerlafveriets upphäfvande, den skönaste seger som någonsin vunnits för mänsklighetens sak; till Frances Willard, den stora nykterhetskampen, som gaf världen exemplet på hur en stor idé, omsatt i en fast organiserad form, kan blifva en världsmakt, där moralen, icke våldet, dikterar lagen.

Och moderlandet England, där personlighetens rätt erkännes och vördas mer än annorstädes, hur många härliga kvinnonamn bilda ej där epok i folkets utvecklingshistoria; namn, hvilkas bärare i lif som handling utgjort en den mäktigaste faktor för undanröjandet af de sekelgamla fördomar, som omgärdat kvinnans värld. Där se vi vid sidan af seklets största män namn sådana som Florence Nightingales och Josephine Butlers, och få manliga samhällsförbättrare torde ha uträttat större ting för sin samtid än dessa svaga kvinnor.

Och för tanken och minnet stiger bild på bild af upphöjda kvinnogestalter, vi finna dem i alla land, verkande på skilda områden, än höjande sig i intelligens eller moralisk öfverlägsenhet märkbart öfver sina medsyster, än utgörande den tysta kraft, som ligger i hvarje trogen pliktuppfyllelse, hvarje ärlig sträfvan att göra det bästa möjliga af det anförtrodda pundet. Vi finna mången tänkare, mången rikt utrustad ande bland 19:de seklets kvinnor, men framför allt många arbetare. Det har ej varit ett kontemplationens släkte detta århundradets, utan ett handlingens, och kvinnan har varit ett barn af sin tid.

Så omsatte, för att taga ett exempel, det för oss dyrbaraste och närmast liggande, Fredrika Bremer de idéer, som vuxit sig starka inom henne, i förverkligandets fasta form och blef skaparen af *vår* kvinnorörelse, en företeelse i vårt folks kulturlif, som på en gång ställer idealerna högt och vet att framvisa så många ojäfaktiga praktiska resultat. Fredrika Bremer var i sanning ett barn af detta århundrade, hon föddes i dess barndom och hennes lefnad

räckte något bortom dess midt eller till den tid, som inledde de stora reformernas skede, hvilket hon genom sitt oförtrutna arbete i idéernas tjänst så väl förberedt. Och en ädlare, kvinligare, upphöjdare emancipationsiffrare har intet land ägt, ännu bär den svenska kvinnorörelsen den stämpel som Fredrika Bremer och hennes näraste efterträdarska Sophie Adlersparres personlighet satt därpå, det adelsmärke, som, hur än opinionerna växla, ingen kan beröfva den.

* * *

Äfven af de få, men värtaliga exempel, som vi på dessa korta rader kunnat anföra, skulle det väl synas som om kvinnan redan eröfrat världen, som om från den beroendes, undångömdas, ringaktades ståndpunkt hon vunnit en ställning med nästan obegränsad makt och inflytande. I statens och finansvärldens tjänst har hon fått en plats; hon kan tillgodogöra sig alla vetandets skatter, ej blott dem som bjudas hvar och en i den stilla studerkammaren, utan i högskolornas och akademiernas salar; i kommunernas angelägenheter har hon en röst och inom konsten och litteraturen en erkänd plats; hennes ord har auktoritet i etiska, estetiska och samhällliga frågor, ja, öfver sin person och sin egendom äger hon i viss mån rätt att förfoga, skulle ej inför dessa odisputabla sanningar hvarje tvekan rörande vår och århundradets samhörighet försvinna?

Och dock, trots de oskattbara vinster som redan omsatts i förverkligandets klingande mynt och höra till de kapital, som äro räntebärande för alla tider, stå vi vid sekelslutet inför frågan, och i frågan ligger ett tvifvel: har det förfutna hållit hvad det lofvat? har det i allt infriat sina förbindelser? Den glada frimodighet som vid seklets midt och ett par årtionden efteråt kännetecknade vår väg, den lyftning som kändes i sinnena, det förhoppningsfulla blickandet in i framtiden, arbetsglädjen och verksamhetsifvern, hvarför ha de efterföljts af missräkningens missmod? Är det därför att vi kommit att ställa våra fordringar för högt som målet synes så fjärran, är det emedan lederna betänkligt börja glesna af dem man varit van se gå i spetsen för vår arbetsskara? Orsakerna kunna helt visst sökas här och på många andra håll, visst är att vid slutuppgörelsen med seklet mången vinst motväges af en förlust, som utan att förringa värdet af de förra låter vinst- och förlustkontot tämligen jämt balansera.

Du har mycket på ditt samvete, o tid! du har varit de stora löftenas och de stora missräkningarnas. Du har gifvit med ena

handen och tagit ifrån med den andra. Och inom alla områden, där kvinnan tillerkänts en plats, påträffar man samma företeelse. Det samhälle, som ställde sina ämbetsverk och affärsinrättningar till den kvinliga arbetskraftens förfogande, håller kvinnan kvar i en underordnads blygsamma ställning, och för ett lika drygt mått af arbete som den manliga kamratens bjudes henne en dubbelt knapp lön och föga utsikt till en sorgfri ålderdom. På den lärda banan, där mer än en kvinna i vår tid förvärfvat lagrar, ej blott de påtagliga som vinnas med höga akademiska lärdomsgrader, utan sådana som endast ett djupare inträngande i vetenskapen förlänar, ställes, äfven då full jämbördighet med mannen i lärdom och intelligens erkännes, för henne ett obevekligt: hit skall du gå och icke vidare!

Som samhällsmedlem, äfven på de områden där lagen skänkt henne en afgörande röst, är ännu hennes inflytande begränsadt, och då det gäller stiftandet af lagar, som angå hennes eget kön och dess viktigaste intressen, får aldrig hennes stämman göra sig hörd. Ännu den dag som i dag är, i detta kvinnornas århundrade, bedömas äfven högt stående konstverk, som utförts af kvinnohand mer efter könssynpunkt, än efter det konstnärliga värdet; och för att öfvergå till de etiska lifsfrågorna, till den stora sedlighetskampen, i hvilken så många kvinnor andligen förblödt eller fysiskt gått under, här sätter samhället alltjämt en hårdnackad fördom eller en slö likgiltighet som motvärn mot kvinnans sträfvanden.

Samma förhållanden möta hos alla nationer. I det fria Amerika, kvinnornas förlofvade land, hvars döttrar sedan en lång följd af år uppfostrats till socialt och politiskt vederhäftiga personer, är den politiska jämlikheten med mannen ännu blott som undantagsfall tillerkänd några få amerikanska medborgarinnor; ja, i själfva England, där kvinnan under årtal utfört ett socialt arbete, hvars värde icke i siffror kan uppmätas, nekas t. o. m. en Florence Nightingale, efter hvad en engelsk tidning nyligen med bitterhet framhållit, den kvinna hvars snille och själfuppoffring räddat tusentals och åter tusentals människolif, säte och stämman i de administrationer, hvilka hafva beslutanderätt i frågor, som ligga särskildt inom den kvinliga erfarenhetens och intelligensens område.

Vi behöfva ej gå längre än till vårt eget land, hvilket på de kvinnovänliga reformernas väg gått längre än de flesta europeiska nationer, och hvars lagstiftare med en berömvärd frikostighet haft de kvinliga intressena för ögonen, för att framvisa exemplet på hur staten själf prutar ner den fattiga summa, som några i dess

tjänst utslitna arbeterskor begära för att kunna gå en någorlunda sorgfri ålderdom till mötes, för att nu ej tala om det förnedrande omyndighetstillstånd, hvori lagen ännu håller den svenska maken och modern bunden!

Är det för mycket sagdt, med dessa fakta för ögonen, att det är en ironi att kalla detta århundrade vårt århundrade?

Men äfven om vi kunna påvisa, att här eller där ligger skulden, själfva tyngdpunkten i de missförhållanden och orättvisor, som trycka tiden, så har den ena hälften af människosläktet ej rätt att uppträda som den andras anklagare. Grundmotivet till de bakslag, som hvarje mäktig kulturrörelse momentant underkastas, ligger visserligen djupare än att det kan sökas vare sig hos den ena individens tyranni och afundsjuka eller den andras oförnöjsamhet och obefogade frihetsbegär. Här står man inför den obevekliga lag, som behärskar kulturböljornas gång, inför ett följdriktigt höjande och sänkande, som människan, äfven om hon ej viljelöst låter sig ryckas med af strömmen, icke kan hejda.

Så har äfven kvinnorörelsen under detta sekels sista årtionde fått vidkännas det för alla stora omdaningar af samhälls- och tidsandan gemensamma ödet, att ett reaktionens skede följt på reformernas. Inför detta faktum kunna vi, för hvilka häri våra viktigaste lifsintressen ligga inbegripna, ej blunda. Men äfven om det framkallar ett tillfälligt missmod, ha alla de som tro på vår saks ovanskliga sanning intet skäl att misströstande blicka den kommande tiden tillmötes.

Det förflutna århundradet har varit en väckelsens tid. Det har väckt frihetsbegäret, själfständighetslusten, handlingskraften till lif inom oss, men mäktigast af allt *ansvarskänslan*. Det är denna som besjäl t vår tids mest dugande kvinnor, och det är på tron att denna känsla i en framtid skall växa sig stark hos hela det kvinliga släktet, att den skall verka uppfostrande och höjande, vi bygga hoppet om en lycklig lösning af kvinnofrågan.

* * *

Det är alltid med vemod man blickar tillbaka på det oåterkalleligt förflutna.

Hur ofta höll väl aftonen fullt hvad morgonen lofvat? Innebär ej människolifvet, vare sig det är ditt och mitt personliga lif eller en hel generations jordiska tillvaro, först en morgonrodnad med hopp och löften i sin klara strimma, så en middagshöjd med kamp

och täflan i solglöd och hetta och till sist en aftonrodnad med det förgångnas vemodiga återsken af morgonens gäckade hopp och mid-dagens fåfänga äflan?

Men den här framställda bilden, den gamla, evigt nya bilden, ger en annan, den af en *ny dag*, som oföränderligt följer på hvarje afton. Det är mot en sådan dag vi förhoppningsfullt blicka vid seklets slut, mot en framtid som i rikt mått skall infria det gångna århundradets ännu ouppfyllda löften.

L. D—n.

Bröderna.

Det kan nog hända, att det är ett misstag, men det har förefallit mig som om en otrolig massa människor skulle dö just i år. Jag tycker, att jag ej kan sätta foten på gatan utan att möta likvagnen. Det är omöjligt att låta bli att tänka på alla dessa, som draga ut till kyrkogårdarna.

Jag har alltid en känsla af att det är synd om de döda, som skola bli begrafna i städerna. Jag kan höra dem huru de klaga nere i sina kistor. Somliga jämra sig öfver att de ej hafva fått panascherna på likvagnen. Somliga räkna öfver kransarna och äro ej nöjda. Och så är det några, som följas af bara en två, tre vagnar och känna sig sårade däröfver.

Sådant borde aldrig de döda behöfva känna och erfara. Men människorna i städerna förstå alls icke huru de böra hedra dem, som skola inträda i den eviga hvilan.

När jag riktigt tänker efter, så vet jag ej något ställe, där man förstår det bättre än hemma i Svartsjö.

Om ni dör i Svartsjö socken, så vet ni, att ni skall få en kista lika med dem, som består alla andra, en ärlig, svart kista, som är lika med de kistor, hvori häradsdomaren och länsmannen begrofvos häromåret. Ty samma snickare gör alla kistor, och han har bara en modell, ingen blir bättre eller sämre än den andra. Och ni vet också, ty ni har ju sett det så många gånger, att ni skall bli körd till kyrkan på en arbetsvagn, som man strukit svart för tillfället. Ni behöfver alls icke tänka på några panascher. Och ni vet, att hela byalaget skall fara med er till kyrkan och att man skall köra lika långsamt och högtidligt för er som för en hemmansägare.

Men ni skall alls ej behöfva förarga er öfver att ni ej får nog många kransar, ty det lägges icke en enda blomma på kistan, den skall stå svart och glänsande, och ingenting skall skymma bort den. Och ni behöfver ej tänka på att ni ej skall hafva nog stort följ, ty de, som bo i er by, de skola nog följa er allesamman. Och icke häller skall ni tvingas att ligga och höra efter om det är gråt eller klagan kring er bår. Det gråtes aldrig öfver de döda, då de stå på kyrkbacken utanför Svartsjö kyrka.

Nej, det gråtes lika litet öfver en ung, blomstrande karl, som fallit för döden, just då han kunde börja sörja för sina fattiga gamla föräldrar, som det kommer att gråtas öfver er. Ni skall bli ställd på ett par svarta bockar utanför sockenstugudörren och en hel hop folk skall så småningom samlas omkring er, och alla kvinnorna skola hafva näsdukar i händerna. Men ingen skall gråta, alla näsdukarna skola hållas hårdt hoprullade, ingen skall sättas för ögonen. Ni behöfver ej tänka på att människorna skola ge er lika många tårar, som andra döda. De skulle gråta om det passade sig, men det passar sig ej.

Ni kan ju förstå att om det vore mycken sorg vid *en* graf, skulle det se illa ut för den, som ingen sörjde. De veta hvad de göra i Svartsjö. De bära sig åt så, som det varit sed och skick därstädes nu i många hundra år.

Men medan ni står där på kyrkbacken, är ni en mäktig och stor varelse, fastän ni hvarken får blommor eller tårar. Ingen kommer till kyrkan utan att fråga hvem ni är. Och så gå de tyst upp till er och ställa sig och betrakta er. Och det faller ingen in att såra den döde med att beklaga honom. Ingen fäller något annat yttrande än att det är godt för den, som fått sluta.

Det är alls inte som i en stad, där ni skulle bli begrafven på hvilken dag som helst. I Svartsjö skall ni bli begrafven på en söndag, så att ni kan ha hela socknen omkring er. Där skall ni ha bredvid er kista både den flickan, som ni dansade med på sista midsommarsvakan, och den mannen, som ni bytte hästar med på sista marknaden. Ni skall ha skolläraren, som vårdade sig om er, då ni var liten pojke, och som glömt er, fast ni så väl kom ihåg honom, och ni skall ha den gamle riksdagsmannen, som aldrig förr gitte hälsa på er. Detta är ej som i en stad, där skulle människor knappast se efter er, då ni fördes förbi.

Då man kommer med de långa bärklädena och lägger dem under kistan, så är det ingen, som ej följer med i handlingen.

Ni kan ej tro hvilken kyrkväktare det finnes hemma i Svartsjö. Han är en gammal soldat och han ser ut som en fältmarskalk. Han har kortklippt, hvitt hår och vridna mustascher och spetsigt hakskägg, han är smärt och hög och går rak med en lätt och säker gång. Om söndagarna bär han en nyborstad bonjour af fint kläde. Han ser verkligen ut som den finaste gamla herre man kan råka på. Och det är han, som går först i spetsen för processionen. Efter honom kommer prestafven.

Det är ej sagdt, att prestafven tar sig något ut i jämförelse med kyrkväktaren. Det kan hända, att hans kyrkhatt är för stor eller gammalmodig. Han är nog generad också, men när är ej en prestaf generad?

Så kommer ni själf i er kista med de sex bärarna och så kommer prästen och klockaren och byalaget och hela socknen. Allt kyrkfolket följer er in på kyrkogården, det kan ni vara viss på.

Men jag skall säga er något. De se så små och fattiga ut de som följa er. Det är ju inga ståtliga stadsbor, det är bara enkelt tarfligt Svartsjöfolk. Det är som funnes där bara en, som är stor och vördnadsvärd, och det är ni i er kista, ni som är död.

De andra, de skola nästa dag stå upp till tungt och groft arbete, de skola sitta i gamla, fattiga stugor och bära gamla, lappade rockar. De andra de skola alltjämt pinas och plågas och förtryckas och förödmjukas af fattigdomen.

Den, som går med er fram till er graf, blir långt mera vemo dig vid att se de människor, som lefva, än vid tanken på er, som är död. Ni behöfver aldrig mer syna sammetskragen på rocken för att se om den börjar blekna i kanterna, ni behöfver ej göra ett särskildt veck på silkeduken för att dölja, att den håller på att brista. Ni skall aldrig mer behöfva be landthandlaren att få varor på kredit, ni skall ej känna hur arbetskraften flyr, ni skall ej gå och vänta på den dag, då ni faller socknen till last.

Medan de följa er till grafven, går hvar och en och tänker, att det är bäst att vara död, bättre att sväfva upp till himmelen buren på förmiddagens hvita moln än att alltjämt pröfva det mångvidriga lifvet.

Då man kommit bort till kyrkogårdsmuren, där grafven är uppkastad, blifva bärklädena utbytta mot starka rep, och folk stiga upp på de lösa jordhögarna och sänka ned er.

Och då detta är gjordt, kommer klockaren fram till grafranden och börjar sjunga: »Jag går mot döden».

Han sjunger psalmen aldeles ensam, inte prästen och ingen

af församlingen hjälper honom. Men klockaren måste sjunga, och hur hård nordanvind och hur skarp sol, som ligger honom i ansiktet, så sjunger han.

Klockaren är för'rästen ganska gammal, och han har ej mycken sångröst kvar. Han vet nog, att det ej låter så vackert nu som förr, då han sjunger folk i grafven, men han gör det ändå, eftersom det hör till hans ämbete.

Ty den dag, förstär ni, då rösten alldeles sviker, så att han icke kan sjunga mer, då måste han taga afsked från sitt ämbete, och detta blir detsamma som att sjunka ned till riktig fattigdom.

Därför står hela församlingen i ängslan, medan gamle klockaren sjunger, och undrar om rösten skall hålla hela versen igenom. Men ingen sjunger med, ingen enda, ty det går ej för sig, det brukar man inte. Man sjunger aldrig vid grafven i Svartsjö. Man sjunger inte i kyrkan heller mer än den första psalmen i julottan.

Dock om någon hörde efter riktigt noga, skulle han märka att klockaren ej sjunger ensam. Det är verkligen en röst som följer med, men den ljuder så precis lika, att de två rösterna blanda sig, som om de vore en enda.

Den där andre, som sjunger med, är en liten gubbe i lång, grå vadmalsrock. Han är ännu äldre än klockarn, men han sätter till allt hvad röst han har för att hjälpa honom.

Och rösten är som sagdt af alldeles samma slag som klockarns, de äro så lika att man ej kan låta bli att förvåna sig.

Men ser man närmare efter, så är också den lilla grå gubben alldeles lik klockarn, det är samma näsa och haka och mun, endast något äldre och likasom värre farna i lifvet. Och så förstär man, att den lille fattige är klockarns bror. Och så vet man ju också hvarför han hjälper honom.

Ty se, det har aldrig gått bra för honom här i världen, och han har ständigt haft otur och en gång gjorde han konkurs och drog då klockarn med sig i olyckan. Han vet att det är hans fel, att brodern alltid måst ha det svårt.

Och klockarn har ju försökt hjälpa honom på fötter igen, men det har ej lyckats, ty han har ej varit sådan, att man kunnat hjälpa honom. Han har jämt haft olycka med sig, och så har det ej varit den rätta kraften i honom.

Utan klockarn har varit det skinande ljuset i släkten, och det har varit att taga emot och taga emot för den andre, och alls ingenting har han haft att ge igen.

Herre Gud, bara tala om att ge igen! Han som är så fattig. Ni skulle se skogstorpet, där han bor.

Han vet, att han alltid varit tung och sorgsen och bara till en plåga, bara till en plåga för sin bror och för andra människor.

Men se nu på sista tiden har han blifvit en mäktig man, nu står han och ger igen. Det gör han. Nu hjälper han sin bror klockarn, som varit ljuset och lifvet och glädjen för honom i alla hans dar. Nu hjälper han honom att sjunga, så att han skall få behålla sitt ämbete.

Han går ej i kyrkan, ty han tycker, att alla stirra på honom, som ej har svarta söndagskläder. Men hvarje söndag går han upp till kyrkan för att se om det står någon kista på de svarta bockarna utanför sockenstugan. Och om där står någon, då följer han med till grafven och då ger han sig själf till spillo i sin gamla grå rock och hjälper brodern med den där eländiga rösten sin.

Den lilla gubben hör mycket väl hur illa han sjunger, han ställer sig bakom de andra och tränger sig ej fram till grafven. Men sjunger gör han, det vore ej så farligt om klockarns röst skulle svika på en eller annan ton. Hans bror är där och stöder honom.

På kyrkogården skrattar ingen åt sången, men då folk kommit hem och fått skaka af sig andakten, så tala de om hur det varit vid kyrkan, och då skratta de åt klockarns sång, skratta både åt hans och åt hans brors. Klockarn bryr sig ej om sådant, han är ej af det lynnet, men brodern lider af det och tänker på det. Han ryser för söndagen hela veckan, men han kommer ändå punktligt dit upp på kyrkogården och gör sin plikt.

Men ni därefter i er kista, ni tycker ej så illa om sången. Ni tycker att det är god musik. Är det ej sannt att man skulle vilja bli begrafven i Svartsjö bara för den sångens skull?

Det står i psalmen, att allting är en vandring mot döden, och då de två gubbarna sjunga det, de två, som lidit för hvarandra hela lifvet, då känner man så som aldrig förr hur besvärligt det är att leva och man blir så alldeles nöjd att vara död.

Och så slutar sången, och prästen håller mull på kistan och läser öfver er.

Därpå sjunga de två gamla rösterna: »Jag går mot himlen». Och de sjunga ej denna versen bättre än den förra. Deras röster bli svagare och mera gnällande ju längre de sjunga.

Men för er utbreder sig då en stor vid rymd, och ni sväfvat upp där med ängslande lycka, och allt det jordiska försvinner och förbleknar.

Men det sista, som ni hör af det jordiska, är dock något af trohet och kärlek. Och midt under er bäfvande flykt skall den arma sången väcka minnet af allt sådant, som mött er härnere, och detta skall bära er uppåt. Det skall genomstråla er som en ljusglans och göra er skön som en ängel.

Selma Lagerlöf.

Paul Lange och Tora Parsberg.

Några synpunkter.

I detta nådens år 1898 har ett decennium förflutit sedan ryktet nådde oss om en lika god som sympatisk normans död. Bakom det pistolskott, som gjorde slut på Ole Richters öde, låg en tid af kamp och brytningar — en tid, under hvilken den liberala oppositionen i Norge växte upp till en makt, som gick med seger ur striden. I denna oppositions leder, som partiets förare och märkesmän, stodo Johan Sverdrup, en kraftig politiker, slug och envis, men icke alltid nogräknad om medlen, och den fine, hänsynsfulle, ädle och dock äfven han så storslagne Richter, skriftställare, sedan borgmästare och, när den första liberala regeringen bildades, excellens och statsminister i Stockholm. Som det anstår en dylik från parti-hat och fanatism i grunden så fjärran natur ville han ena de skilda elementen, sammanjämka fraktionerna, aftrubba alla stötande kantigheter och göra Norges folk till *ett* folk med gemensamma intressen och karaktärsdrag.

Detta var väl knappast de öfrige statsrådets mening. Excellensen blef oense med Sverdrup, de båda chefernas olikartade lynne och uppfattning rörande mål och verktyg framkallade en och annan skarp konflikt, där Sverdrups roll gent emot Richter var lika tve tydlig som hans ställning till ärligare partivänner. Icke desto mindre är det Richter, som den 2 februari 1888 — man trodde på konungens begäran — i stortinget värnar sin oärlige kollega, bland annat yttrande, att så länge Johan Sverdrup stode i spetsen för regeringen, behöfde ingen frukta vare sig reaktion eller splittring, ty han samlade och enade folket och hans afgang skulle göra obotlig skada.

Kort efter denna å ena sidan tadelade, å andra sidan beundrade bragd skärptes situationens allvar. Spänningen mellan Sverdrup och Richter tillspetsades därefter, att Richter, som äfven under stortingsdebatten hade sin afskedsansökan färdig, plötsligt trädde ut ur ministären, dels på grund af nya tvetydigheter, som Sverdrup lät komma sig till last, dels därför att Richters vän, Björnstjerne Björnson, tämligen indiskret yppat och utkolporterat vissa oriktigt gjorda eller åtminstone vanställande citat ur förtroliga meddelanden om de båda statsmännens inbördes ställning.

Det var ett hårdt slag för den noble, ömtålige, af alla dessa upprifvande konflikter och kabaler nervöst öfverretade politikern. Hans sjuka sinne gjorde honom så känslig, att han med ett trodde sitt lif ödelagdt. Hans hopp om en ny framtid grusades; ministerposten i London, hvilken han önskat sig, gick förlorad, och pressen kastade sig öfver bytet med det kannibaltjut, som är betecknande för plebejen, när han ser en själsaristokrat blottad på försvarsvapen och reducerad till en plats, dit äfven dylika intelligensens blodhundar kunna sträcka sina hvassa tänder. Man förtäljer, att en kvinna spelat med i tragedien; man förtäljer åtskilligt, som ökar den poesi, hvilken omstrålar Richters person. Och slutet kom, dramats upplösning, den kula som ändade hans lif. — — —

* * *

Tio år efter dessa händelser publicerar Richters vän, den i hans öde komprometterade Björnson, ett drama, som till punkt och pricka återger dessa händelser. Redan detta — att ämnet så att säga tillhör Norges moderna historia — borde försäkra *Paul Lange och Tora Parsberg* en stor och ovanlig succés. Men det vore orätt, om man ur fabelns beskaffenhet ville härleda grunden till en litterär skapelses värde. Sådant *kan* hända — och händer; ämnet gör tyvärr ofta allt, bara ingredienserna behandlas med en viss rutinerad kokkonst, men det *får* ej, det bör ej vara så. Hade Björnsons drama intet annat värde än att i dikt omgestalta Richters saga, skulle det vara glömdt och värdelöst, när tiden sopat igen spåren efter dessa händelser och ett nytt Norge betraktar det gamla med ett kyligt kulturhistoriskt intresse. Blott i så fall, att dikten kan förstås och värderas ur sig själf, på grund af sina egenskaper som *dikt*, som roman, som drama, har den konstvärde — oafsedt de betingelser, ur hvilka den i öfrigt framgått. Och detta är fallet med Björnsons verk.

*

Paul Lange och Tora Parsberg kräver ingalunda en så sensationell, en nyfikenheten, skandalhungern och de politiska lidelserna så eggande förhistoria, som den ofvan relaterade verklighetsbilden. Det är ett väl byggt skådespel, särdeles första och tredje akterna. Det lever ändå, man fattar och njuter af det äfven utan dess reela atmosfär, och det växer under Björnsons hand till ett drama, hvars luft är så äkta norsk, hvars karaktärer äro så typiska, att vi i det samma kunna studera ett godt stycke af det moderna unga Norges psykologi.

Måste vi betrakta dikten som ett slags restauration af en död mans minne eller som ett själfförsvär, blir den nog mindre tillfredsställande. Paul Lange — Richters porträtt — hjälper oss visserligen att förklara mycket, att förstå eller åtminstone att ana det invecklade spelet i den nervöse excellensens psykologiska maskineri, men det förefaller nästan, som ville Björnson väl starkt betona, hur Richters död vore en offerdöd, hur det sätt, hvarpå han afklippte sin lifstråd, vore en af situationen framtvungad nödvändighet, en försoningsgård åt det folk, han tillhörde, och ett medel för detta att bygga vidare på sin framtid. Björnson vill betona, att ännu så länge *måste* de goda, de finare gå under. De äro skapade till martyrer — vi ha icke kommit dit ännu, att de duga till chefer — åtminstone ej i Norge. Om därför en man som Lange uppträder på de politiska cirkusspelens arena, behöfver han icke göra fiasko — men han är dömd att falla, han är redan från ungdomen insnärjd i en sådan väfnad af hänsyn — ja, af *illusioner* — så *skrämd* rent ut för att lefva hänsynslöst uppriktigt, som Björnson t. ex., att han vid hvarje steg fruktar att såra eller skada eller endast att göra andra förtret. Denna aristokratiska finhet binder hans handlingskraft. Han är i grund och botten en poet, som drömmer om ljus och frihet för andra, om sol och lycka för sig och den älskade. Musiken och belysningen i Tora Parsbergs eleganta villa under festens larm och kärlekens rus äro nog för att göra den obotlige illusionisten till en vek yngling, som glömmer allt, men hvilken är så ytterligt lättsöfd, att den ringaste påminnelse om verkligheten drifver upp blodet i hans hjärna, drifver ut Adam ur eden och kommer honom att i gästerna se idel glupska rofdjur. »Vilddyröjne, katteöjne, ormeöjne, alle spillet de i grusom lyst mod os to». Och han vågar icke ens kungöra sin förlofning med Tora Parsberg.

Lange är alltså försonaren, det offer som lider och korsfästes,

men öfver hvars minne de andra bygga vidare. Det är en väl tänkt och ganska väl utförd tanke. Men det gör ett obehagligt intryck, det kommer oss att för starkt erinras om den, trots allt, i praktiken så hänsynslöse skalden-agitatorn, när dennes andra jag, Arne Kraft, Langes ungdomsvän, som han lofvat att icke försvara statsministern, på Toras fest uppträder bland det ohyfsade politiska hundkopplet och med stora gester — och lika bålstora fraser — till att börja med håller ett loftal, där Lange prisas som en man utan like, storsinnad, ädel, hänsynsfull, en man utom partierna, en man, hvars i kampen lidna oförrätter blott gjort honom kärare för nationen, och hvars seger eller nederlag är detsamma som hela folkets triumf eller nesa — det verkar, säger jag, störande, när skalden efter detta loftal öfver en kär och beundrad vän afkunnar hans moraliska dödsdom — »det gör mig ondt, men det er ikke länger til å hjelpe.»

Å andra sidan försvagas detta obehagliga intryck af den analys Tora Parsberg underkastar en så fin adelsnatur som Langes. Tora söker häfda, att det just är dylika känslans och intelligensens aristokrater, som danas till förare och märkesmän. Den starkaste är icke den, som segrar, men den, »som står i pagt med framtiden», den alltså, ur hvars sådd de nya skördarna skola växa, den som i lära och lefverne blir ett exempel, värdt att efterlikna, den, hvars personliga storhet, hvars ädla afsikter, hvars nobla själ går öfver i folkets samvete — och fortplantas genom kvinnorna, genom dem, hos hvilka »rasens instinkt är starkast». Det är just svagheten, som bildar Langes storhet och kommer Tora att älska honom. De svaga kärilen, de ömhudade och samvetsömma utväljas till att bära fram idéerna och gifva släktet hvad det kräfver — läkedom. Åt dem betros initiativerna — åt dem, »som av egen lidelse lærte respekt for ulykken».

Öfver hufvud är Tora Parsberg en sällsynt vacker företeelse. Hon blir en norsk Portia, en kvinna af samma anläggning som John Gabriel Borkmans svägerska, medan Paul Lange har drag, hvilka närma honom till Rosmer. Tora är en norsk Portia. Och i hvad? Hon är de stora ordens hjältinna. Det låter kanske eget att just i detta se ett specielt norskt drag. Men det kan inte hjälpas. Det förefaller, som hade norrmännen stirrat sig blinda på Ibsens storslagna människor och lärt sig deras tvärhuggna fraser. Antingen är detta fallet, eller ock står det verkligen en kompakt majoritet bakom Ibsen, en miljö, ur hvilken de i hans verk for-

made perioderna med deras säregna terminologi så att säga kommit till honom i form af ett slags obearbetadt råmaterial. Det är Brand och hans efterföljares sannings- och personlighetskraft, tillämpadt öfverallt, i dikten och lifvet, på alla förhållanden och i alla fall.

Allt detta är på sin plats hos Tora Parsberg, ty hos henne står en personlighet bakom orden, en människa, som *kan* hvad hon *vill* — det förefaller åtminstone så — en kvinna, som dessa prydnader försköna. Huru äkta norska äro ej fraser som denna: »Du ved, jeg har altid sværmet for det umulige», eller denna: »Skal de beste bøje sig, ja, hvordan skal det så gå?» Och hvar skulle det egentligen förekomma, i hvilket land eller hos hvilket folk, att en af societetens ledande stjärnor, kanske den mest lysande bland firmamentets alla lysande stjärnbilder, såsom grundprincipen i sitt lif, villkoret för möjligheten af den ställning, hon intager, predikar »å være oprigtig»? Hennes lifsluft är *ärligheten*, den fria, öppna, hänsynslösa ärligheten — i allt och öfverallt, *sanningskraftvet* med andra ord. Hon afskyr »halvdunkel moral og halvdunkel intelligens», hon vill tränga ända ned till botten i ärligt, bländande solljus, och hon fattar ej, vill icke fatta, behöfver det kanske icke heller så länge hon stannar i Norge, att all sällskaplig tillvaro, all civilisation i umgängeslif och med andra ytterst hvilat på ett visserligen mycket städadt, ofta alldeles oskyldigt och omedvetet, men städse nödvändigt bedrägeri, i hvars frimurareluft sanningskampen skulle göra samma tråkiga effekt som Alceste, misantropen, i världsdamen Celimènes salong. Det kan nu inte hjälpas, men det är så. Hänsyn och hänsyn i oändlighet, det ena mer klafbindande än det andra — hänsyn, hvilka en Brand eller en Tora eller en Arne Kraft helt enkelt skulle stämpla som moraliska lögnar.

Men, som sagdt, hos Tora förhöja dessa norsk-norska fraser det individuella behag, som gör hennes väsen mer än tilldragande. Ingen kan, som hon, säga: »Ti stille: jeg elsker dig! Jeg er den lykkeligste i gamle Norge!»

Hvad som hos Tora verkar förskönande blir rent af motbjudande hos dramats öfriga figurer. Vi råka här midt upp i det politiserande Norges kretsar — och hvilka politisera icke i Norge! Vi instämma fullt och helt i repliken: »Det dejligste land på jorden! — Bare her ikke var så megen politik!» Men det är en nationaldygd — eller rättare: en nationell landsplåga.

Och dock — äfven politiken får sitt norska särmärke genom Ibsens terminologi. Hvar i all världen skulle det hända, att man

hölle *sådana* politiska diskussioner, som dem hvilka förekomma i Björnsons drama — hvar annorstädes än i Norge? Och hvar skulle en minister falla på sådana grunder, som dem hvilka störta Paul Lange? I politiken förhandlas väl närmast och oftast om mycket reela frågor, om järnvägar, tullar, skatter m. m. En politiker rör sig med fakta, med siffror, förordningar, lagparagrafer, med handels- och näringsstatistik, med anslag till pansarbåtar och kaserner, någon gång med humanitära och filantropiska spörsmål. Icke så i den krets Björnson tecknar. Hvad det här gäller är *sanningskrafvet* — först och sist och uteslutande. Lange har förrådt nationen, då han i stortinget försvarade den man, som han visste vara oärlig och ovärdig. Lange har *försämrat* nationen, han kompromissar med sanningen, han gör sig skyldig till en moralisk lögn — han sänker den moraliska nivå, dit folket sträfvat och sträfvar — »for os gjelder ingen erobringsmoral, ingen krigslove. Vi kan intet ved magt. Skal vi vinde respekt, må det være ved det eksempel, et sundt folk gir.»

Stora ord och granna ord — men, ack, så innehållstomma! Förverkliga dem i politiken, i det offentliga och enskilda lifvet, på alla de områden, där de — om människorna vore en idealisk ått — skulle *kunna* förverkligas. Men i himlens namn bruka dem icke alls — eller åtminstone med försiktig sparsamhet — om de icke betyda mer än de göra hos dramats norrmän — och hos verklighetens! Ty trots Ibsen lära dessa vårt broderlands hjältar knappast ändå vara bättre än vi andra syndiga nutidsbarn — varelsor, som vilja ett och kunna ett annat, svaga känslö- och stämningsmänniskor eller hänsynslöst egoistiska yankee-typer.

Det verkar onekligen drastiskt, när Björnson, utan att tänka på den själfkritik han omedvetet underkastar sig och sin alter ego, Arne Kraft, blottar tomheten i de bålstora sanningsfraserna. En af de uppträdande säger, att tidningarna fara med lögn, att de beljuga Lange. Svar: »Hvad faen gjør det, når det virker!» En annan tror, att ögonblickets seger hämnar sig på den enskilde, går »slemt ud over den enkelte», om man hyllar satsen, att alla medel äro goda. Svar: »Den enkelte? Hvad faen er den enkelte, når han er i vejen? Selv om han er den største!»

Detta är resonemanger, som äga motstycken i verkligheten — vi måste erkänna det. Björnson har en förkänsla af, att icke allt måtte stå så rätt till, när det gäller det där personlighets- och sanningskrafvet. Ty hur definierar han den politik, som *realiter* bedrivs? Som ett evigt slagsmål om mat och makt, folk och par-

tier emellan. De politiska storheterna äro sådana, att om det finnes en kvast, nog stark att sopa bort dem från jorden, så — — ja, allt nog, för dem betyda orden icke detsamma som för oss. De äro schackbrickor; ärlighet, frihet, fosterland äro pjäser, hvilka flyttas fram och åter när de behövas — när de duga till att vinna med. »Ellers ligger de rolig i skuffen.» Utan att vara Brands styfbarn kunna vi säga: »Politiken uppdrager inga änglar».

Björnson tyckes dela Ibsens tanke, att den strid, som utkämpas, gör människorna *onda*. »Her maa fred og glæde og forsoning ind i sindene». Och han kommer med en figur som Paul Lange, med den ideale, nervöse, ömtålige, för allt vibrerande själsaristokraten, hvilken stupar *emedan* han är oärlig — Björnson vill ju ha det så — men hvars bild verkar som ett stort och stärkande exempel, *emedan* han ägde nog finhet, nog delikatess, nog hänsynsfullhet att *icke* tala sanning — att icke offra åt Ibsens kraf.

Det ligger en motsägelse i detta — likasom i mycket både i dramat och i verkligheten — men just denna kontrast är det kanske, som gör dikten så intresseväckande och höjer den upp i en idealare rymd — om vi nämligen våga säga, att *ideal* icke är *fraser*. Paul Lange härdar ej ut i den politiska atmosfär, han måste andas i sin tids moderna Norge. Han förkroppsligar ett element, som där ännu, likasom i alla nya samhällen, endast långsamt arbetar sig fram. Men det är tyvärr så, att när detta element en gång kommer till sin rätt, har visserligen folket stigit, plebejen vuxit bort och aristokraten format sig i blodet, men samtidigt är kraften bruten, den unga, spänstiga, jublande kraften, det stolta, alla hinder öfverspringande, alla murar krossande, alla fjäll bestigande ungdomsmodet och ynglingatrotset. Det är om icke glömdt, åtminstone försvagadt och reduceradt till något å la Paul Lange. »De hele mennesker, de er foran, de stormer på, de erobrer for slægten», säger Storm i Björnsons drama. »Men disse, usselryggene, sentimentalisterne, de årker ikke. — — Deres tanker er sygestuens tanker, og deres program: når kommer krøblingernes tid?»

Så växer svagheten fram ur styrkan, medan sinnet odlas och horisonten vidgas. Det är lifvets oändliga tragedi, en logik, mera järnhård än skaldernas. Och dock — huru sjöng Viktor Rydberg?

Ur känslor varma och ur tankar rene
Skall, som ur marmorn Anadyomene,
Det mäjslas ut en bättre mänskostam.

Nils Erdmann.

I två visor om saknaden.

I.

»When we two parted
in silence and tears,
half brokenhearted,
to sever for years» — —

Då var dagen lång
och lyckan låg på vägen,
lifvet var en sång
och döden var en sägen.

Då var världen vid
och allting stod i glans där,
och de två i frid
ägde allt som fanns där.

Det är skymningskallt
och armodsträngt och mulet,
en gaf bort sitt allt,
den andres allt blef stulet.

De ha skilts i hast
skyggt som rymda trälar,
men den länk är fast,
som kedjar deras själar.

II.

»If I should meet thee
after long years,
how should I greet thee? —
With silence and tears.»

Vanans ormar, lurande och lömska,
skola kväfva i sin hala famn
deras lyckas minne och med glömska
täcka deras namn.

*Begge skola bära då inom sig
som en vanskött och förvildad graf.
Men må ingen fråga hur det kom sig —
det vet ingen af.*

*När de mötas, skall en aning vakna
om förflutna och förgätna dar,
och de undra hvad det är de sakna,
finna intet svar.*

Klara Johanson.

Elisabeth Keyser †.

Den svenska konsten har genom Elisabeth Keyzers bortgång förlorat en af sina mest framstående kvinliga representanter, och dödsbudet har inom den stora krets af vänner, hon så väl genom sitt konstnärskap som genom sina personliga egenskaper vunnit, framkallat bestörtning och en djupt känd sorg.

Hilda Elisabeth Keyser, dotter af grosshandlaren Gustaf Theodor Keyser och hans maka i andra giftet, Hilda Almstedt, var född i Stockholm den 22 januari 1851. Redan vid två och ett halft års ålder förlorade hon sin far, och hennes första uppfostran leddes af modern, den genom sina historiskt romantiska skildringar från unionstiden kända författarinnan. Elisabeths barndom förflöt under mycket lyckliga förhållanden, och hemmet var en samlingsplats för Stockholms litterära förmågor, bland hvilka äfven mer än en gång syntes vårt finska bröderlands frejdade skald, J. L. Runeberg.

Till hennes gladaste barndoms- och ungdomsminnen hörde äfven besöken i det Munktellska hemmet, där vänskapsbandet med den sedermera såsom begåfvad målarinna erkända Emma Sparre, f. Munktell, knöts allt fastare.

Redan tidigt röjde Elisabeth Keyser utpräglade konstnärliga anlag, hvilka hon efter slutad skolgång fick tillfälle att odla. Sin första undervisning i målning erhöi hon af professor Malmström i Stockholm och professor Roed i Köpenhamn. Åren 1874—78 idkade hon studier vid konstakademien i Stockholm.

År 1878 begaf hon sig till Paris, där hon med korta afbrott vistades till år 1889 och där hon studerade under ledning af Courtois och Bonnat. Den senare i synnerhet intresserade sig i hög grad för sin begåfvade elev, hvilken färgsinne han prisade såsom något alldeles ovanligt, och han förespådde henne en lysande framgång. Hon exponerade flitigt på Salongen och var bland de mest bemärkta utställarne på l'Exposition des femmes artistes.

Bland hennes under dessa år utförda och af kritiken med varmt erkännande mottagna arbeten må särskildt nämnas: *Kristushufvud*, *La première communiant*, *En violinspelerska* (fröken Frida Schytte). Hon målade äfven åtskilliga porträtt. Många af dessa alster af hennes flitiga pensel inköptes af amerikanska konstvänner och hafva således aldrig varit exponerade i Sverige.

Vid den stora världsexpositionen 1889 utställde hon ett porträtt af sin mor, hvilket tilldrog sig mycken uppmärksamhet och belönades med medalj. Detta porträtt, som utmärker sig genom en särdeles fin komposition och ett kärleksfullt utförande, bär tydliga spår af den innerliga sympati, som rådde mellan målare och modell. Särskildt äro de fina färgöfvergångarna beundransvärda. Det är ett fullödigt konstverk, som bör utgöra en prydnad för Göteborgs museum, med hvars samlingar det sedan ett år är införlifvadt.

Under sin mångåriga vistelse i Paris gjorde hon närmare bekantskap med de flesta af våra framstående svenska konstnärer, hvilka ofta samlades i salongen hos Madame Tissier, i hvars af skandinaver mycket besökta pension Elisabeth Keyser var själen och allas stora favorit. I sin atelier samlade hon allt emellanåt de för olika slag af studier till världsstaden lockade skandinaver, med hvilka hon kommit i intimare beröring. De, som gästade henne där, minnas gärna dessa glada samkväm och den älskvärda värdinnan med de friska, rosiga kinderna, det vackra leendet och den präktiga hårflåtan på ryggen. Ungdomsfriskhet i lynne och utseende bibehöll hon i det sista.

* * *

Under det senaste decenniet efter återkomsten till hemlandet arbetade Elisabeth under vintrarna i Stockholm, där hon hade en mycket anlitad målarskola.

Hon kom nu mer och mer att ägna sig åt porträttgenren, för hvilken hon också hade de bästa förutsättningar: en stor lätthet att träffa likhet och öppen blick för det vackra och tilltalande i ett an-

sikte samt ej minst förmåga att genom en älskvärd konversation lifva modellen, så att seancerna, som äljes bruka motses med fasa, ofta i hennes sällskap blefvo efterlängta stunder och kära minnen. Till det goda resultatet — särskildt när det gällde eleganta damporträtt — bidrog i ej ringa mån hennes utvecklade skönhetssinne och goda smak vid valet af accessoarer.

Bland de mera bemärkta af de under Stockholmsperioden utförda porträtten märkas det af kapten C. E. Casparsson, beställt för landstingssalen i Upsala, samt ett duktigt måladt porträtt af rådman Hård af Segerstad m. fl.

Under sommarmånaderna vistades hon år efter år i det henne så kärt vordna lilla, obeskrifligt pittoreskt belägna Arilds läge, där Skeldervikens vatten på ett underbart sätt återspeglar himmelens blå, i färger så djupa, som man äljes blott återfinner dem vid Medelhafvets kuster. Elisabeth älskade att i det klara vattnet vid Kullabergets fot se reflexerna af den högt öfver henne sig hvälfvande himlen och låta tankarna föras hän bortom tid och rum till urbilden för allt, som här blott blir en spegelbild.

Här njöt hon i fulla drag af naturens skönhet och poesi, här arbetade hon träget, målade själf och invigde andra i sin konsts hemligheter, här vederkvicktes hon af det angenämaste kamratlif, och många äro de glada upptåg hon kunde minnas från dessa sommarbesök. »Mor Cillas» bok — den som blott framtages på särskild begäran — bär i sin mån vittne därom.

Första året var hon ensam lärarinna, de följande tre åren hade hon målarskola tillsammans med Ingeborg Westfelt, och efter dennas giftermål var Mina Bredberg i tvenne år hennes hjälp vid handledandet af de ganska talrika eleverna. De sista somrarna var Elisabeth Keyser där egentligen för att hvila efter ansträngande vinterarbete och meddelade därför ej vidare någon undervisning.

I Arild liksom öfverallt förvärfvade hon sig vänner bland höga och låga, och visst är, att hennes bortgång måst kännas som ett hårdt slag för nästan hvar enda en af det lilla »lejets» invånare. De voro så vanæ att för hvarje år återse henne — »vår fröken», »vår Keyser», »Mäster», som hon kallades under målarskolans dagar — alltid lika vänlig och god, alltid lika intresserad för folket, men i synnerhet för sina forna modeller, som i sin tur visade henne en med vördnad blandad tillgifvenhet. Så möttes hon af barnen med blombuketter, då hon återkom för att bland dem tillbringa sin andra sommar.

Både Elisabeth Keyser och hennes mor — hvilka voro nästan oskiljaktiga — hade en sällsynt förmåga att skapa hemtrefnad, hvar de än uppehöll sig. Så var förhållandet äfven i Arild: man fick vid besök hos dem intryck af ett behagligt hem, som bar prägeln af deras egen personlighet, ej af en för tillfället förhyrd bostad. Och många voro de, som drogos till det hemmet! Den, som haft den glädjen att se det på nära håll, kan knappt tänka sig, hur Arild skall vara utan dem, så tomt, så ödsligt!

Under sommarvistelsen i Skåne utförde hon många porträttbeställningar: Professor Odenius i Lund, friherrinnan Gyllenstierna på Krapperup och hennes barn, den unga grefvinnan Wachtmeister på Kulla-Gunnarstorp m. fl.

Så mycken flit skulle få sin lön: våren 1895 kunde hon äntligen få styra kosan till konstens förlofvade land, målet för hennes längtan och hennes drömmar. Denna resa till Italien räknade hon som ett af sina skönaste minnen.

Vintern 1897—98 var hon i Helsingfors och i Petersburg, där hon målade väl lyckade porträtt af framstående personer, af hvilka må nämnas prinsessan af Oldenburg och den lilla prinsessan af Leuchtenberg. Äfven af dessa furstliga personer och deras hofstat omfattades hon med den största välvilja och vänskap, särskildt bevisad nu vid hennes frånfälle genom telegram och kransar.

I Petersburg deltog hon i de af Akademien och la Cercle de dames artistes anordnade utställningarna och vann äfven där erkännande.

* * *

Sällan får man se någon så harmoniskt utvecklad som Elisabeth Keyser, hvilken med en fin konstnärlig begåfning förenade de bästa personliga egenskaper, adlade genom en hög och ren lifsåskådning. Hon hade en varm religiös tro utan att vara det ringaste trångbröstad. Äfven hon fick nog mången gång erfara, att »lifvet är en strid», den omvända satsen »strid är lif» vann däremot hos henne ingen genklang. Också stod hon främmande för partistriderna inom konstens värld, om hon också genom omständigheternas makt kom att under olika perioder tillhöra olika läger.

Hon lät sig aldrig nedböjas af de svårigheter, som mötte: hon visste, att bakom molnen skiner solen ständigt lika klart; hvad hon själf kunde göra för att drifva undan de skymmande molnen, det gjorde hon, och så hoppades hon på ljusare tider.

Hennes varma hjärta och deltagande sinne kom henne att ömma för andras bekymmer och räcka en hjälpsam hand, så långt den kunde nå, och hon blef ett stöd för många. Lugn och praktiskt anlagd blef hon i allmänhet den styrande, detta till allas belåtenhet och utan att man hos henne själf kunde spåra det ringaste anlag för despotism. Aldrig var hon utan planer för egen eller andras räkning, det var ett funderande och ett kombinerande, hvilket nästan alltid ledde till ett lyckligt resultat.

Med hennes glada lynne och hjärtevinlande sätt var det naturligt, att hon skulle få många vänner och goda vänner: man kunde ej komma henne nära utan att hålla af henne. Också hade hon en vänkrets som få och en förunderlig förmåga att räcka till för alla.

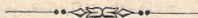
* * *

I oktober 1898 återvände Elisabeth Keyser till Stockholm, där hon ämnade anordna en utställning af äldre och nyare taflor — de senare porträtt af general B. och af hennes nära vän, generalskan V. — men för öfrigt hvila sig för att nästa sommar taga i tu med nya beställningar.

Ett par dagar blott hade hon varit i sitt hem, då hon sjuknade i blindtarmsinflammation, blef efter någon tid bättre, så att hon till och med var ute, men fick snart recidiv, hvarför operation ansågs nödvändig. Man skulle blott vänta, till dess hon fått mera krafter, men dessa ville ej återkomma, och så måste man så fort som möjligt skrida till verket. Dagarna före affärden till sjukhuset tog hon afsked af sina vänner både när och fjärran, ordnade om allt, tänkte på allt och alla; hon kände sig så förunderligt lugn, sade hon, så nöjd med att gå bort, om hon skulle befinnas mogen.

Söndagen den 11 december, en härlig, solig vinterdag, fördes hon i bår till Serafimerlasarettet, där operationen följande dag företogs. Men njurlidande stötte till, krafterna aftogo mer och mer, och fredagen den 16 i den tidiga morgonstunden somnade hon bort för att öfvergå till det lif, för hvilket hon — mänskligt att döma — var så väl beredd.

Elisabeth Carlson.

Litteratur.

Reseboken. Noveller af Per Hallström.

Publiken mötte Per Hallström en dag i en trädgård med blommande lindar. Han gjorde solen så gul och himlen så blå och satte små strömoln precis där det passade, och inte nog med det, han förde fram en hop älskvärdt folk, som han hade kostymerat både utvändigt och invändigt, så att de på ett hår när liknade 1820-talsmänniskor, och lät dem uppföra mytologiska festspel och små nätta älskogstragedier. Publiken blef ifrån sig af förtjusning — man kunde nästan med ett starkt och arkaistiskt uttryck benämna det entusiasm —, den applåderade och stampade och ropade »da capo». Den tryckte Per Hallströms händer, lade bort titlarna med honom och hoppades att allt framgent få vara tillsammans med en så treflig karl.

Hvad man kan ta fel på folk ibland! Hvarför kunna de inte hålla på med att vara som de ha brukat, när det är så omtyckt? Det där sättet att förändra sig och utveckla sig och gå vidare, som en del människor ha, är verkligen irriterande. Utom att det är så hänsynslöst. Men det är godt att veta, att sådant aldrig blir ostraffadt håller. Nu hälsar publiken litet stelt, litet generadt på Per Hallström, kommer mycket väl ihåg, att de ha råkats förr, men har en smula brådtom och ropar på sin höjd i förbifarten: »Ge oss en ny gammal historia!» Se det är nu så, att Per Hallström inte just är så upplagd för att roa folk, och det var kanske mest en träff, att han lyckades så bra med det en gång. Jag har ofta undrat hvad han gör för min, när han betraktar sina lagrar från den tiden.

Det har blifvit mod att plocka i sär Per Hallström och framlägga kostnadsförslag öfver de särskilda ingredienserna i hans diktarnaturns komposition. Men det är nog säkrast att uppfatta Hallström icke som en kitslig rebus eller en sinnrik charad med många lösningar utan som poet, hur ytlig denna synpunkt än må förefalla tidningspsykologer och spaltmetafysici. Jag skulle ogärna vilja vara den läsare, till hvilken han adresserat sitt korta och uddiga företal framför novellerna i »Reseboken» och som han högdraget medlidsamt varnar för att komma med några gissningar och analyser, i synnerhet i tryck.

»Reseboken» är en Bædeker för dem, som vilja färdas i fantasiens rike, en Bædeker, där stjärnorna äro nyckfullt placerade, alltid på de ställen, där inte du skulle ha satt dem. Den sorgligaste historien heter »Humor», den lifsvarmaste handlar om en antik marmorurna och en vissnande ros. Och ingenting i hela boken har så fasta och påtagliga former som drömmen om Delphicus, fast den drömmen verkligen är drömd och inte diktad. En äkta dröm känner man igen på det, att den pointerar, ibland nästan karrikerar verklighetens manér att ställa tillsammans saker på ett sätt, som verkar i första taget själfklart och nödvändigt, sedan kapriciöst och obe-

fogadt, men som vi i hvarje fall aldrig kunnat hitta på själfva. När en skald har lyckats att vid dagens vakna ljus återse sömnens syner, kan han visa oss förunderliga ting, som drömmens oberäkneliga genius har ordnat skickligare än hvad verkligheten plägar vara arrangerad.

Det är underligt men faktiskt, att det Per Hallstöm skrifer, hur tungsint ironiskt, hur förstelnadt sorgmodigt det än ibland kan vara, aldrig verkar svart och hopplöst, ännu mindre grått och hopplösare, utan ungt och strålande och solgult. Det är det intrycket, som dröjer kvar hos mig, sedan alla detaljerna i hans böcker flutit ihop i minnet till en helhet.

K. J.

* * *

Fridolins visor och andra dikter af *Erik Axel Karlfeldt*.

Detta är en ny visbok af vildmarkens och kärlekens allvarligt skämtsamme bard, han som kan locka versraderna att dansa som ungt och lustigt bondfolk på ett knaggligt loggolf och kan lura rimmen att skratta åt hvarandra. Men som också ibland kan blåsa längtansfagra melodier på en videpipa, skuren »i den ljusa safnings-tiden», och ibland kan få versfötterna att stampa en tung, trygg takt till värdiga dalmasars resoluta gång. Sådan lärde vi känna Karlfeldt i hans första dikthäfte för tre år sedan, och sådan ter han sig i denna dag, med tillägg af den utveckling, som några ungdomsår — och ungdomsår äro längre än andra — kunna åstadkomma hos en diktare.

Nu är det mycket troligt, att om någon hvem som helst bläddrar i boken och på måfå slår upp en visa, så skall han förarga sig i sitt sinne och tänka, att han fått tag i en ny liten Fröding. Det är nämligen så, att svenska folket beslutit hålla sig med tre lyrici och kommit öfverens om att hvad som går därutöfver lätt kan bortresonneras. Således, om någon diktar sångbara saker i friska rytmer och med otadlig form, så heter det, att Fröding har fått en epigon. Skrifver han hedniskt och rapsodiskt och syntaktiskt nonchalant, är det Heidenstams fana han följer, och formar han trånsjuka strofer med kulturellt katolsk färgläggning och påfallande talrika stockholmsrim, då är det Levertin, som tagit honom till fånga.

Ett någorlunda uppmärksamt studium visar emellertid, att Karlfeldt icke är Fröding mera skyldig än hvad naturnödvändigt en yngre diktare är skyldig en äldre, hvilken i den grad som vår öfverste lyriker har vidgat den poetiska horisonten och skapat om de poetiska uttrycksmedlen. Man kan dock inte begära, att hvarje senföddare poet skall strypa sin musa, därför att hon råkar vara i någon mån släkt med Frödings. Karlfeldt är alltigenom en starkt utpräglad och sympatisk diktarindividualitet, som förstår att med en sällsynt takt och behärskning handskas med det burleska så i form som innehåll och göra poesi af det, som förefaller minst poetiskt gifvande af allt, nämligen halfkulturen.

Jag afstår från det meningslösa värfvet att klistra namnappar på alla de olika strängarna af hans lyra och vill bara till slut fästa uppmärksamheten på det fagraste och mest melodiösa af alltsammans, en liten bit, som heter »Intet är som väntanstider». Där är en böljande klang och ett snärjande välljud, och den lilla dikten i sin helhet präglas af denna naturgifna afrundning och koncentrerade knapphet, som är den äkta centrallyrikens märke. Hela samlingen står högt, men intet är som den visan om »väntanstider, värflofsveckor, knoppningstider»

K. J.

Föreningsmeddelanden.

Ett studiestipendium å 120 kr. har af Fredrika-Bremer-Förbundet tilldelats fil. stud. i Uppsala Elida Andersson, värml.

*

I stället för blommor till fru Ankarsvärds begrafning har fru *Therése Anderson*, f. *Spanberg*, skänkt 100 kr. till Fredrika-Bremer-Förbundet och 100 kr. till dess sjukvårdskomité för befrämjandet af sjukvård på landsbygden.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets bokkomité har som vanligt till julen genomgått och bedömt den för barn och ungdom afsedda litteratur, som utkommit under loppet af år 1898. De granskade böckerna tillika med tryckta kritiker öfver desamma hafva dagarna före jul varit tillgängliga för allmänheten å Förbundets byrå.

*

På F. V. O. Centralbyrå samlades på aftonen den 5 dec. ledamöterna i Föreningens olika afdelningar och komitéer jämte skyddskomitéernas ordförande samt en del andra inbjudna, för att diskutera hyad som lämpligen bör göras för att underlätta själfhjälps-sträfvandena hos arbetsklassen samt för att befordra sparsamhet inom densamma.

Man ansåg sig glädjande nog kunna konstatera, att under de senare åren en allt klarare uppfattning af sjukkassornas vikt och betydelse förefanns hos dem, som vände sig till F. V. O., och att antalet af dem som ingingo i sjukkassor med hvarje år ökades. En naturlig följd häraf är emellertid att en mängd sjukkassor bildas, af hvilka ej alla äro fotade på säker grund. Myndigheterna hafva visserligen sökt motverka detta genom att utlofva förvaltningsbidrag åt de sjukkassor, som låta registrera sig och således underkasta sig granskning, och enligt den nya förordningen härom har nu bidraget satts så högt, att det verkligen bör utgöra en lockelse, men ännu kan ej gärna någon verkan förspörjas. Många, som ej förstå att bedöma grunderna för en kassa, gå in som medlemmar i en mindre säker sådan, antingen därför att afgiften synes ringa eller därför att man kan vinna inträde utan läkarebetyg. Det ligger i öppen dag hvilken ned-

slående och förlamande verkan det skall utöfva på själfhjälps-sträfvandena, då en sådan kassa förr eller senare visar sig insolvent. Det framhölls hvilken oerhörd vinst det skulle vara om alla dessa små kassor kunde sammansmälta till några större eller ännu hellre till *en* stor, men några åtgärder till befrämjande af detta önskemål ansågos ej kunna vidtagas. Man enades därför om att utse en komité, som skulle utgallra och till centralbyrån lämna en förteckning på sådana sjukkassor, som kunde anses säkra och i hvilka man således kunde tillstyrka inträde.

Rörande frågan om eggande till sparsamhet redogjordes för några af de åtgärder, som i detta afseende med stor framgång vidtagits i England och som man skulle kunna uttrycka så, att då folket ej går till sparbanken, så går sparbanken till folket. Att försöka något liknande här i Stockholm förordades af flere talare och ansågs tidpunkten att börja nu lämplig, då arbete finnes i riklig mängd och aflöningarna äro jämförelsevis höga. En närmare utveckling af själfva idén och arbetsplanen, för hvilkas förverkligande man är beroende af att frivilliga arbetskrafter erbjuda sig, skall sedermera inflyta i Dagny.

För öfrigt framhölls betydelsen af konsumtionsföreningar och olika talare meddelade hvad i detta afseende redan är gjordt. I sammanhang därmed påpekades att en välvillig hyresvärd i ett större arbetarehus skulle kunna göra mycket för att skaffa sina hyresgäster en del nödvändighetsvaror billigare och af bättre slag, om han ville göra sig mödan att mottaga deras penningebidrag och för deras gemensamma räkning uppköpa t. ex. en skuta ved eller ett större parti potatis. Om ett sådant förslag delgäfvos arbetarna på våren, kunde de under sommaren, då inkomsten vanligen är större, afsätta medel för ändamålet till hösten, då inköpet skulle ske.

Intresset för mindre diskussionsmöten af detta slag syntes vara lifligt och Centralbyrån ämnar därför under vintern söka anordna flere dylika.

*

Till **F. V. O. Centralbyrå** har till julen rikliga bidrag influtit och efter gifvarnas önskan utdelats. Ehuru denna vinter på det hela taget är god för arbetsklassen — utom hvad bostäder beträffar — så är dock i många hem nöd i alla fall rådande, till följd af sjukdom och arbetsoförmåga, och därför hjälp behöflig, ehuru någon verklig förbättring af ställningen i många fall knappast är möjlig.

*

Handarbetets Vänners arbetskepris för året utdelades vid styrelsesammanträdet den 15 dec. till fröken Maria Ignell såsom erkännande af förtjänstfullt arbete alltifrån föreningens begynnelse.

*

I Handarbetets Vänners lotteri ägde dragning rum den 20 dec. Vinsternas antal voro 50 till ett sammanlagdt värde af 1,600 kr. De tvenne högsta vinsterna utgjordes af portiärer värda 400 och 165 kronor, de öfriga af en vacker samling olikartade textiltföremål, såsom borddukar, mattor, skjutgardin, hängkläden i allmogemönster, kuddar i gobelinväfnad etc.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18
29 Drottninggatan 29

Spis- och Knäckebröd

i många olika sorter, öfverträffliga i välsmak.

HEDERSPRIS och **GULDMEDALJ**

Dresden 1894.

Brannschweig 1895.

GULDMEDALJ

Stockholm 1897.

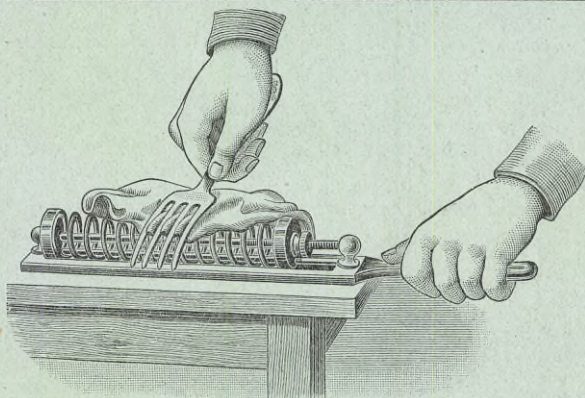
Biscuits och Cakes

till betydligt lägre pris än de utländska.

C. W. SCHUMACHER *Stockholm*

Kongl. Hofleverantör.

17 Norrlandsgatan 17.

Nyhet! Nyhet!

Gaffelputsaren

bör vara en välkommen nyhet f. hvarje husmoder äfvensom för restauranter o. hoteller etc. Är ställbar för olika grofva gafflar.

Pris kr. 2:50 pr st.

Säljes i hvarje väl sorterad jern- o. bo-sättningsaffär samt i parti hos

B. A. Hjorth & C:o,
Klara Norra Kyrkog. 5.
Stockholm.

A. T. :
Kont. 185.
Lagr. 9894.

R. T. :
4405.
1419.

Fredrika-Bremer-Förbundets
Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Anmälan.

Hildur Anderssons Ullspinneri- o. Skrädderi-Aktiebolag
Riks 1 63.
Allm. T. 76 53. **16 Oxtorgsgatan 16.**

Af sammalt Ylle
(stick-, kläde- och klädnings-) väfves vackra **Gungstolslångder**, 2 mtr långa, 0,70 mtr breda från 7 kronor. Gods afhentas tacksammt afgiftsfritt.

Dagny, som 1898 börjat en ny följd, skall, då den betydligt utvidgade form, i hvilken tidskriften framträd, med uppmuntrande välvilja mottagits af allmänheten, år **1899** utgifvas efter samma plan, som föregående år. **Dagny**, som utgifves af och är organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet** skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Därjämte är **Dagny** såsom organ äfven för **Föreningen för Vålgörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinnlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.

Åt **sjuksköterskornas intressen** och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt **litteraturens företeelser i hem- och utlandet**, framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor. **Öfversikter och notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier m. m.** skola allthämt rikligt i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1899** med **20 häften**, utgörande minst **28 tryckark.**

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För hjälpsökande kl. $\frac{1}{2}$ 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.